

Mediepolitik og politisk vilje.

Christian S. Nissen

I fremtidens IT- og multimediesamfund vil det hele "smelte sammen". Det er der i hvert fald nogle, der mener. Internettet via fjernsynsapparatet, radio i PC'eren, undervisning via bredbånd osv. Men kommer alt dette, i givet fald hvornår og hvad bliver konsekvenserne for dansk kulturliv, mediepolitik, undervisningsvæsen og erhvervsliv? Det er nogle af de mange spørgsmål, der behandles i den "konvergensredegørelse" (Konvergens i netværkssamfundet), som for nyligt er udsendt af kulturminister Elsebeth Gerner Nielsen og IT- og forskningsminister Birte Weiss.

De to ministres redegørelse rummer et væld af bud på mulige udviklingslinier. Nye spændende scenarier, der kan give os helt nye muligheder i det kulturelle liv, i undervisningen og i dansk erhvervsliv. Men også perspektiver, der kan få det til at løbe koldt ned af ryggen på alle, der vil dansk folkestyre, en fri meningsdannelse og dansk kultur det godt. Redegørelsens styrke er netop dens mange, ofte divergerende, perspektiver og fremtidsbilleder og dens påpegning af de mange – også her ofte modstridende – hensyn der gør sig gældende, hvis vi i en dansk sammenhæng vil noget med kultur-, medie- og IT-politik.

Netop derfor er der behov for ikke uden videre at lade sig rive med af den teknologiske udviklings rivende strøm. Vi skal i stedet tage bestik af dens mange trusler og muligheder og ikke mindst vurdere dem i et samfundsmæssigt perspektiv, hvor politiske ideer og visioner om, hvad vi vil en dansk sammenhæng lægges til grund.

Læsningen af redegørelsen og de hastige pressekommentarer, der fulgte i dens kølvand, får en til at mindes den nu afdøde svenske statsminister Olof Palme's slagord, "*Politik er at ville*", hvormed han understregede, at politik ikke bare er at flyde med ned af udviklingens brede strøm. Det er ikke alene "det muliges kunst". Politikens særlige kunst er – hvis der skal være en mening med den – også at sætte en vilje igennem styret af nogle grundliggende værdier og en vision om et bedre samfund, for nu at udtrykke det lidt højtideligt.

Denne vægtning mellem hvad man ikke vil kunne undgå, hvad man tror man *kan* og hvad man *vil* politisk gælder så sandelig også på medieområdet og illustreres glimrende af redegørelsen og pressekommentarerne til den. For dens mange facetter og afvejninger er i al for høj grad gået tabt i svinget i pressens omtale af to meget vigtige temaer i redegørelsen. Jeg tænker her på organiseringen af fremtidens public service virksomhed og dens licensfinansiering.

DR – en meget lille brik i mediehavet.

I flere kommentarer til Konvergensredegørelsen hævdes det, at public service begrebet ikke længere bør være knyttet til institutioner som DR. At man kan undvære "den store mastodont DR" og sprede public service aktiviteten ud på underskoven af små danske produktionsselskaber. Det er f.eks. foreslået, at man kan overføre de økonomiske midler, der gennem licensen hidtil har finansieret DR til en "public service fond", der så på linie med andre offentlige "kulturfonde" kan udlodde finansieringsmidler til uafhængige producenter og til kommercielle medievirksomheder.

En sådan "afinstitutionisering" af public service og en spredning af det offentlige kulturpolitiske indsats på medieområdet er imidlertid et kulturpolitisk selvmord, hvis man ser på de generelle udviklingslinier i den internationale medie verden. Her er vi vidner til en enestående imperiebygning, hvor teleselskaber, filmselskaber, IT-

virksomheder, pladeselskaber, dagblade og radio- og TV-selskaber sluttet sammen i endog meget store multinationale konglomerater. Vi ser allerede nu, hvorledes disse IT- og mediemastodonter kæmper om kontrollen over alle led i ”medielværdikæden” fra kontrollen over rettigheder, talenter og produktionsselskaber til distributionssystemer og fabrikation af modtagerudstyr. I dag ligger f.eks. kontrollen over, hvad danskerne skal se i digitalt TV hos tre udenlandsk ejede koncerner: Amerikansk ejede TeleDanmark, svenskejede Viasat og fransk/norsk ejede CanalDigital. Det danske plademarked er allerede næsten helt kontrolleret af udenlandske firmaer. Og det samme er ved at ske på det private radio- og TV-område. Stordrift, synergi og kontrol over værdikædens forskellige led spiller en afgørende rolle i fremtidens medieverden.

Så man kan i den bedste liberale tradition og især med et lille lands perspektiv betragte public service programvirksomhed som en korrektion af afgørende mangler i det internationale, kommercielle marked. Nemlig at tilvejebringe et udbud, som det internationale medie-markedet ikke kan: Programindhold, der udspringer af dansk identitet og kultur, af danske normer og værdier og som fortæller og viderefører ”de danske historier”. Oplysende og underholdende udsendelser som kan udgøre en del af det fælles danske rum og medvirke til at give kulturel sammenholdningskraft og et fælles ståsted, hvorfra vores samfund og omverden kan begribes. Den opgave vil et kommercielt, internationale mediemarked aldrig kunne løse. Derfor vil der i fremtiden – mere end nogen sinde tidligere – være brug for public service medier.

Men i den internationale medieverden er Danmark et meget lille land og DR en meget lille, national spiller. Hvis man ønsker at sikre en vis selvstændig dansk indflydelse på indholdet i det radio og fjernsyn og de nye tjenester, danskerne i fremtiden vil få tilbudt, er det måske ikke lige sagen at sprede talenter, kræfter og ressourcer endnu mere end det allerede er sket. Jo mindre stumper vi deler den danske medieverden op i, jo lettere vil de internationale koncerner have ved at sluge den.

I de øvrige nordiske lande er der en større forståelse for, at stærke nationale public service selskaber er en forudsætning for en fortsat national uafhængig programproduktion. Selskaber som takket være licensfinansieringen og deres størrelse og produktionsvolumen tør satse på risikobetonet udviklingsarbejde og som tør og har mulighed for at lade nye og uprøvede talenter komme ind i kreative ”rugekasser”. Selskaber som med ressourcer og et stort, moderne produktionsapparat kan udgøre kernen i et samarbejde med de mange små private selskaber. Også hele håndteringen af det stadig mere problematiske rettighedsområde, en kreativ videreudnyttelse af de uvurderlige skatte i radio- og TV-arkiverne og et fortsat dansk engagement i udvikling af nye, kostbare programformer til digitale, interaktive systemer forudsætter medievirksomheder af betydelig størrelse.

I alle disse sammenhænge er DR i virkeligheden slet ikke stor nok. Det er grunden til, at DR har udbygget samarbejdet med søsterorganisationerne i de øvrige nordiske lande på stadig flere områder. Og det er begrundelsen for, at DR i de senere år har indledt et tættere samarbejde med en bred vifte af små og store danske IT-, tele- og medievirksomheder. I et internationalt perspektiv er det fornuftigt – også ud fra en ren erhvervspolitisk synsvinkel – at lade DR være et af de få lokomotiver i en klein dansk multimedieindustri. De der argumenterer for at tage licensmidlerne fra DR og sprede dem ud til de mange små producenter risikerer i virkeligheden at skade en selvstændig dansk mediebranche i en fremtidig meget hård international konkurrence.

Men det er i sidste ende et spørgsmål om betydningen af den økonomiske og politiske uafhængighed og mere generelle kulturpolitiske holdninger, der må være afgørende for ens stillingtagen til disse perspektiver. Hvis man vil hæge om fortsat politisk og økonomisk uafhængighed i dansk public service, er det yderst risikabelt at sprede licensmidlerne via en offentligt styret fond, der skal tage bevillingsbeslutning-

ger om konkrete produktionsprojekter og programforslag. Og hvis man lægger vægt på de kulturpolitiske betingede hensyn til public service i en dansk sammenhæng og på dens betydning for det danske folkestyre, så er det en rigtig dårlig løsning at "af-institutionalisere" public service og sprede licensmidler og kræfter ud over en større kreds af små medievirksomheder, hvoraf oven i købet kun få i fremtiden vil være på danske hænder.

Konvergensredegørelsen gennemgår grundigt og seriøst hele denne problemstilling og afviser tanken om, at vi her i landet på kort- og mellemlangt sigt vil kunne undvære public service institutioner. Redegørelsen sætter trumf på ved at tilføje: "*Og vel at mærke stærke public service institutioner med en institutionel og programpolitisk frihed, som giver mulighed for udvikling og omstilling på et omskifteligt og konkurrencepræget marked*" (Konvergensredegørelsen, side 16 og 162). Det er synd – både for redegørelsen og for den kommende debat – at disse mange nuancer og seriøse afvejninger ganske er forduftet i avisernes omtale af redegørelsen.

"Det var det sidste licensforlig".

Denne politiske dødsdom over licensen er blevet afsagt flere gange i kølvandet på de senere års medieforlig. Også repræsentanter for nogle af forligspartierne ved det seneste licensforlig for godt et år siden har tilkendegivet, at den teknologiske udvikling, ændrede forbrugsvaner og almindelig uvilje blandt licensbetalerne vil gøre det umuligt at opretholde licensen som finansieringskilde for public service. Men bekyrningen er ubegrundet og argumenterne yderst tvivlsomme.

For det første vil den teknologiske udvikling ikke betyde, at danskerne afskaffer TV-apparatet, som i dag er grundlaget for licensopkrævningen. Det er helt usandsynligt, at PC'er og Internet i de første mange år vil komme til at spille en væsentlig rolle som et selvstændigt medie for radio- og TVforbrug. Både tekniske og økonomiske grunde – samt en betydelig træghed i forbrugsvaner – taler for, at der i mange år endnu (blandt meget andet elektronisk isenkram) vil være radio- og TV-apparater i alle danske hjem. Det må medgives, at vi selv i DR har været med til at blæse i de teknologiske dommedagsbasuner med forslag om "licens på PC'er". Men også vi er blevet klogere og erkender, at intet som helst tyder på, at det vil blive nødvendigt i de første mange, mange år. Og skulle vi tage fejl, er det jo ikke værre end at man så til den tid kan tage sagen op igen og overveje alternative løsninger.

For det andet har licensens karakter af en kopskat, hvor velhavende borgere betaler det samme som fattige, intet med den teknologiske udvikling eller konvergensens at gøre. Flere partier har fra tid til anden foreslået at afskaffe "apparat-afgiften", som licensen jo er, og peget på skattefinansiering som en mere retfærdig løsning. Men en nøjere vurdering af dette spørgsmål vil vise, at en skatteløsning kun i meget begrænset omfang vil flytte byrden fra de smalle til de bredere skuldre.

Dertil kommer, at en skattefinansiering vil undergrave DR's programpolitiske uafhængighed. Hvis DR's (licens)bevilling skulle indgå som en brik i de årlige finanslovsforhandlinger, ville det åbne en ladeport for direkte partipolitisk indflydelse på programvirksomheden. "Den der betaler for musikken, bestemmer melodien", som man siger. Og den programpolitiske uafhængighed af regering og parlament er en af de mest rodfæstede principper i europæisk mediepolitik – også selv om princippet ikke efterleves lige nidkært i alle lande. Det er derfor samlet set ikke uden grund, at man i praktisk talt alle europæiske lande lægger afgørende vægt på licensens som finansieringskilde for public service og afviser skattefinansieringen. Det er i øvrigt (sagt som en sidebemærkning) også svært at se den politiske fornuft i at øge skatetrykket med mere end 3 mia. kr. om året (som en skattefinansiering af public service vil indebærer), når der i disse år gøres en del for at reducere det.

Dertil kommer den væsentlige begrundelse for at opretholde licensbetalingen, at den overvejende del af licensbetalerne fuldt ud støtter det nuværende licenssystem, bl.a.

med det sunde standpunkt, at det er godt at man så at sige på individuelt plan kan se hvad public service koster, og hvad man får for pengene.

På længere sigt vil det teknisk blive muligt at overgå til individuel betaling efter forbrug. Men det er også et tvivlsomt argument for at afskaffe licensen. I hvert fald er der ingen grund til hastværk. Valget mellem kollektiv finansiering og brugerbetaling er først og fremmest et spørgsmål om, hvilket kulturpolitisk syn man har. Public service medier er et kulturpolitisk gode og et demokratisk anliggende på linie med andre kulturgoder, der modtager en kollektiv, politisk besluttet finansiering (f.eks. teatre, biblioteker, museer, idrætten og dagbladene). Individuel brugerbetaling (såvel abonnement som ”pay pr. view”) vil ikke kunne sikre alle lige adgang til en bred mangfoldighed af programindhold og tjenester.

Under alle omstændigheder er der ingen grund til over hals og hoved at afskaffe det meget velfungerende og administrativt billige danske licenssystem, så meget desto mindre som ingen af alternativerne har indlysende, realistiske fordele – tvært imod. Igen er Konvergensredegørelsen langt mere indsigtfuld og nuanceret end avisdebatten om den. Og der er faktisk noget paradoksalt i, at nogle (også kræfter, der almindeligvis støtter kollektiv finansiering af kultur og hæger om DR’s programpolitiske uafhængighed) nu tilsyneladende er ved at opgive licensfinansieringen, når der hverken er tekniske eller ”forbrugerpolitiske” grunde til det.

”Politik er at ville”.

Og så er vi tilbage ved Olof Palmes slogan. For de afvejede, kulturpolitisk funderede og pragmatiske vurderinger, som Konvergensredegørelsen lægger frem både i behandlingen af spørgsmålet om public service institutionernes fremtidige eksistens og spørgsmålet om den fortsatte licensfinansiering har åbenbart svært ved at få ørenlyd i avisdebatten. Og det er ærgerligt, for en opretholdelse af en bredt kulturelt funderet og politisk uafhængig public service virksomhed i en dansk digitale fremtid kommer ikke af sig selv. Den skal der kæmpes for. Der skal politisk vilje bag. Det vil hverken markedet eller teknologien kunne klare. Der imod kræver en eliminering af DR som public service institution og en opgivelse af licensfinansieringen hverken politisk mod eller indsigt. Det kommer af sig selv, hvis vi blot lader stå til. Derfor skal de to ministre bag Konvergensredegørelsen have tak for deres bidrag til den kommende debat. Og så må vi håbe, at der også er politisk vilje til gennemføre en politik, der er lige så visionær og velafvejet som det udspil der er lagt frem i redegørelsen. En politik, der ikke bare lader stå til, men som vil fastholde en folkeligt funderet og kulturpolitisk begrundet dansk public service virksomhed i en fremtidig kommerciel, international medieverden.

Christian S. Nissen